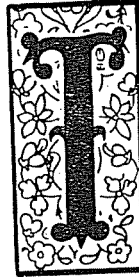

DİL

Mahir İZ

İKİNCİ DİL KONGRESİ MÜNASEBETİYLE

ÜRKİYE Muallimler birliğinin 27 - 28 nisan 1968 İstanbul Belediye Sarayında yapmış olduğu ikinci büyük dil kongresi üstün bir olgunlukla devam etmiş ve bütün milletin dileklerinin tercümanı olan kararlarla sona ermiştir.

Birinci dil kongresinde pusulasını kaybetmiş bir gemi gibi bocalayan dil kurumunun, kâidenin, lisan bünyesinin ve zevkin dışına çıkan taşkın hareketlerine karşı bir ikâz mâhiyetini taşıyan müzakereler takıbsızlıktan ve alâkasızlıktan dolayı istenilen semereyi vermemiş ise de milli vicdanı tırmalayan, uydurmalar ve şivesizliklerin devamı yine milli bir fevranı husûle getirmiş ve bu suretle ikinci kongrenin toplantısına zarûret hâsıl olmuştur.

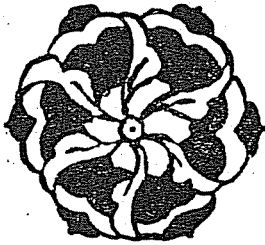
Bu dil kargaşalığının, bu müzmin salgının önüne geçmek için Muallimler Birliğinin kurucu başkanı muhterem Profesör Fındıkoğlu Ziyâüddin Fahri beyi tebci ile yâd etmeyi bir vazife bilirim. Oğün ve bugün rub-ı asırdan beri aynı heyecan ve aynı hızla yaptığı mücadelenin mânevi mükâfatına artık hak kazanmıştır.

Hayru'l-halefi bugünkü birlik başkanı muhterem Profesör Fâruk Kadri Timurtaş beyi de aynı üstün inançlarla mücadele meydanına atılmış görmekle iftihar ediyoruz. İnanan gençliğin şanlı mümessil ve mücahitleriyle bu büyük milli dava, zaferle ve şerefle mutlaka sona erecektir.

Kongrede ilk söz bihakkın şeyhu'l-muharririn Refi Cevad Ulunay'a verildi. Matbûatdaki ömrü yarım asrı dolduran emsâli münderis, şeş cebheli kalem üstadının sesi her zaman olduğu gibi neslinin feryâdına ma'kes oldu. Milli vicdanı dile getirdi ve alış tufânı kendisine kongrenin çeleng-i iftiharını oldu.

HEMEN bütün hatibler bu milli yarayı uzun uzun deştiler, tebriklere, takdirlere müstağrak oldular.

Fakat tiz sadasıyla bomba gibi dil kurumunun çarpık ve çapraşık mecûlât-ı lisâniyyesini ortaya döken sâbık kültür müsteşarı Adanan Ötügen kendisine ayrılan zamanın müsaadesizliği dolayısıyla ertesi gün de Milli Türk Tal. Bir. salonunda bir konfe-

rans vererek hassaset-i beyân nâ-mına ne varsa dinleyicilerin hu-zuruna yığın yığın döktü. O ne yorulmak bilmez bir mücadele idi. Gazeteler, broşürler ve kitap-larla yaptığı o püskürtücü hü-cumların şirâne edasıyla kongrede baş rolü aldı. Talebe mümessil-lerinin o çok duygulu ve imânî konuşmaları her neslin gözlerini yaşartacak bir celâdetle olup, mü-dellel ve ilmi idi. Herkese daha çok ve kuvvetli ümitler verdiler. Kongrenin âbide-i fedâkârı Ad-nan Ötügen sözlü ve yazılı tebrik-ler ile kongreyi alkışladı.

Kongrede kimler yoktu. Profe-sörler, doçentler, asistanlar, lisan mütehassısları, eski vekil-ler, Millî Eğitim mümessilleri, muharrirler, edibler, muallimler ve içi yanmış dil ve edebiyat mensupları ve heyecanları imânî göğüslerinden taşan dinleyiciler.

Muhterem profesör Ayhan Şon-gar bu sapık cereyanı teşhis etti ve hastalığın adını koydu: «erken bunama». Eski vekillerden ince şâir ve dil mütehassısı profesör Tahsin Banguoğlu çok etraflı ve müdellel bir konuşma yaptı. Zan-nederim yalnız bir «ayın» yersiz çatladı. O yarık da belâgat-ı üs-tadâne arasında belki kapanmış-tır.

Profesör Fahredin Kerim Gök-ay söz sırası kendisine gelince, Banguoğlu'na, vazife başındaki lâkaydisinden dolayı ta'rizkâr i-fadede bulundu. Halbuki yıllar sonra beliren hakikatler karşısın-da muhtelif sebeplerle ses çıkar-mayan ve fevkânî tesir ile sürük-lenip gelen birçok emsâlini ve sin-in-i sâlifeyi tahatturu bırakıp, Tahsin bey'e çatmak, hiç yerinde bir hareket değildi. Çünkü sayın Banguoğlu safahât-ı hayatının si-yâsi ve ilmi günahlarını istiğfa ve istiğfarlarla temizlemiş bulun-u-yordu. Muhterem Gökay'ın da i-nandığı son dinin büyük peygam-beri: «günahından tövbe eden mâ-sumdur» buyurmuştur. Günahkâra eski hatasını hatırlatmak, üs-tadâne bir davranış sayılmaz. O Banguoğlu, şimdiye kadar her ba-bayığitin ifade edemediği «her fâ-ninin hata edebileceği» mütearife-sini de dile getirmiştir. İşte bura-da şâirin şu mısırâmı bir kelime-den istifâde ederek tekrar etme-miz yerinde olur;

«Çâre hâmuşist şî'rîrâ ki ez Tahsin güzest.» Bir söz ki takdir ve tahsin mertebesini aşmıştır, ona hayranlık sükûtundan başka yapılacak şey yoktur.

Kongrenin ikinci levendi Niza-meddin Nazif Tepedelenlioğlu, o mütecellidâne tavır, edâ ve ifa-deleriyle hakikatları pek çıplak bir halde vüzh ve sarâhatle or-taya attı. Babiâlinin kerm ü ser-dini görmüş bu genç ruhlu pen-elenkhâme, muhakkak kongrenin pek belîğ bir sarsar-ı ikâzı idi.

Genç asistanlarımızdan Nec-meddin Hacıeminoğlu'nun beya-natı, yeni neslin zinet-i hâfızası olacak bir kemâlde tecellî etti ki, orada kalkıp kendisine izhâr ede-mediyim tebrik ve teşekkürlerimi bu satırlarla beyan etmek isterim.

Kıymetli meslektaşımız, edebi-yat doktoru Neclâ Pekolcay'ın, saf, berrâk bir menbağ akışı gibi devam eden sîrûd-ı beyan, içden duyulan hislerin ilmi kalp-larla ne rengârenk bir fevvâre husûle getirdiğinin canlı misâlidir.

Bir vakitler Türkiye Muallim-ler Birliği'nin başkanlığını yapan, fakat siyasi alâkaları itibariyle, dil kurumuna da yüz çevirmeyen, millî dil kongresine iştirak et-mekle beraber, politik rabitalara da vefasızlık etmek istemeyen sa-yın profesör Sadî Irmak bey, bir ızdırâb-ı rûhî içinde irâd-ı hita-bet ettiler. Dil keşmekeşinin se-bebini medreseye atıfta bulundul-ar. Asırlarca muhterem bir ülm yuvası olan, millete ve devlete binlerce ilmi varlıklar bahşeden mâzi-i mefharetimiz yâda gelir-ken, en önde tevkîr ve tebcîle hak kazanan bu irfan müessesesini, son devirlerin modasına, uyararak tezyife kalkışmak, en az insaf-la ne kadar bağdaşır, bilemem.

Her kemâlin bir zevâli olduğu gibi, asırların bütün ulum ve fî-nûnuyla meslekî bilgilerini tezyin eden o muhteşem tedris âbideleri de ihmal ve lâkaydı neticesi bo-şalmış, içersinde ancak evkâfın himâyesinde günlük hayatını tem-in ederek yaşamağa çalışan tek tük aceze kalmıştı. Medreseler i-çinde adam kalmadığı için kapa-tıldı; yoksa o bilgi ocakları mes-lek aşkıyla binbir müşkilât içinde çalışanlarla dolu olsa idi «burada biz varız.... sesleri, afâkı çınla-tırdı.

Mektepleri açmak sûretiyle u-mûmî kültür tahsilini ikiye bölen-ler, tarihe bunun hesabını vere-ceklerdir. Şeyhu'l-İslâm Hayri ef-endi merhum zamanında yapılan büyük hamle, yine memleket ida-recilerinin elinde can verdi. Med-reselerin eski programlarından ol-duğu gibi, mekteplerin programı-na konan dersler, medrese prog-ramına konya idi ve her branşın bugün olduğu gibi yüksek ihtisâs müesseseleri açılmak sûretiyle as-rın gidişiyile hemâhenk olute ve bu-günkü manevî çöküntünün önüne geçilmiş bulunurdu. Sayın profe-sörün sıhriyetiyle bihakkın ifti-har edecekleri Mahmud Esad ef-en-di merhum medrese ilminden feyz almış, zamanın kültürüyle im-tizâc etmiş ve bir de yabancı dil öğrendiği için rical-i devlet ara-sında mümtaz bir mevki sahibi olmuştur. Onun gibi daha sonraki devirlerde, medreselerin inkırâzı-yla dağılan nice kabiliyetli genç-leri, hukuk, idare, tababet, ordu ve bütün devlet şu'belerinde birer mevki sahibi olmuş mütefennin kimseleri, hatta edebiyatta yedi meş'aleciler arasında mümtaz yer almış olanları liste halinde zik-redebiliriz.

Son devrin medrese kültürü yine o acı ihmâl veya kastın neti-cesi türkçe okuyup yazmak hak-kından mahrum bırakılmıştı. Bu durumdaki bir topluluk hangi kudretle dile müdahale ederdi? Eğer ıstılah vaz'ı sûretiyle dili zenginleştiren zümre kastediliyor-sa, onlar, huzûrlarında kimsenin kolaylıkla ağız açamayacak ze-vattan müteşekkil erbab-ı fazi-letti ve onlarla üç nesil bugüne kadar geldi. Buluşunu merhum Mehmed Es'ad efendiye isnad et-tiğiniz an'ane kelimesi ise arap-çada mevcûd «fa'lele» ve benzeri kalıblarla vücud bulmuş terki-b-i savtilerden ki her üç nesil ede-biyatında görürüz. Debdebe, tan-tana, demdeme, zenzeme, kalkala, laklaka ve emsâli kelimelerden biri de an'anedir. Merhum tahlil ve izâh ederken yanlış hatırlınızda kalmış olacak.

İlâhî bir safvet-i rûhın yüksek tecellisini andıran aziz meslektaş-ımız Nureddin Ergin bey'in can evinden kopan içli müdafaasını, hukuk profesörlerimize düşen bir vazifeyi meslek aşkıyla ve kânun

maddeleriyle çerçeveleyen ve dil kurumunu vakfa tasarrufunu ibtal eden bir hükmün pek heyecanlı ifadesi idi.

Fakat Doçent Muharem Ergin bey'in bir milletin en büyük varlığı keyfi kararlarla çiğnenirken tali derecedeki meseleleri öne geçirmenin doğru olmadığı kanaatini cevap olarak beyan etmesi pek çok alkış topladı.

Kongrede daha birçok hatibler ve profesörler söz söylediler. Bulunmadığım celselerde konuşanlardan sayın profesör Mümtaz Turhan, Siyavuşgil ve Nihad Sami Banarlı, Halit Fahri gibi kıymetli fikir adamlarının tebliğlerinden notlar alamadım. Bundan başka hatibler listesinde yer alıp da vak-

tin müsaadesizliği dolayısıyla kendilerine sıra gelemeyenlerle, mazaretleri dolayısıyla bulunamayan fakat gazetelerinde kendi köşelerinde dil hususunda da büyük hizmetleri geçen Kadircan Kafı, Ahmed Kabaklı, Burhan Felek ve Orhan Seyfi gibi mümtaz kâlemler bu konudaki yazılarıyla telâfi etmiş oldular.

Kongrenin en alâka çekici iki hatibi vardı. Biri bulunmadığı için mesaj gönderen profesör Kubalı idi, bir sürpriz yarattı ve ehemmiyetine mebnî kongreyi müteakib ayrıca basıldı. Okununca bütün dil sevenler hayretler içinde memnun kalacaklardır.

İkincisi, gazeteciler cemiyetinin reisü'l-muharririn olarak ilân et-

tiği Ahmet Emin Yalman'dır. (Şeyh demiyorum iltibas vâki olur. Şeyh her ne kadar muharrirlerin en kıdemlisi demek ise de, Ahmet Emin bey, daha modern telâkkilerin pişdârı, Ulunay ise en büyük Meşihat-ı fikriyye postunun eben an ced mensubu bir muhafazakâr olduğu için «Şeyhu'l-muharririn» ünvanına bi'l-ins ve'l-istihkak sahibidir.)

Evet, Ahmed Emin bey, matbû-âtın bu yorulmak bilmez çalâk üstâdı veciz bir cümle ile dil kurumunu tecrim edib târihe mal etti: «**Bu bir sû-i kastır**» dedi.

Hakikaten bu hususta bir kitap yazılsa yine bu neticeye varılacaktır. Hüküm, yakın istikbâlidir.

SOKAKLARIN ŞEHİRİ

*Çok doluştım adım, adım
Bu şehrin sokaklarında.
Gerçek bir dost bulamadım
Bu şehrin sokaklarında.*

*Odalar var kışlık, yazlık
İçleri dolu kurnazlık
Eskiyen papuça yazık
Bu şehrin sokaklarında.*

*Gülenler hep boşa güldü
Renkler çamura döküldü
Bu şehir bile küçüldü
Bu şehrin sokaklarında.*

*Zır-cahiller katar, katar
İlmi kim alır, kim satar?
Gün ışığı kire batar
Bu şehrin sokaklarında.*

*Binaların başı gökte
Ruh yok kadında, erkekte
Herkes ahlâk çiğnemekte
Bu şehrin sokaklarında.*

*Yazıklar olsun, yazıklar
Sulanmış, kokmuş azıklar
İpsiz dolaşır kazıklar
Bu şehrin sokaklarında.*

Abdurrahim KARAKOÇ